

ABU RAYHON BERUNIY ILMIY MEROSIDA TARIX FANINING O'RNI

Muyiddinov Bekali Bahodir o'g'li

Osiyo xalqaro universiteti, "Ijtimoiy fanlar va texnika fakulteti

Tarix va filologiya kafedrası o'qituvchisi.

Tursuntoshova Sabrina Toshpo'lat qizi

Osiyo Xalqaro universiteti "Ijtimoiy fanlar va texnika fakulteti

Tarix ta'lim yo'nalishi ikkinchi bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14735052>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Abu Rayhon ilmiy merosida tarix va unga yondosh fanlar haqida asarlarida nimalar bayon qilinganligi haqida fikrlar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Beruniy, tarix, xalqlar, O'rta Osiyo, xalqlar, Amerika, tahliliy yonashuv, O'rta asrlar, ilmiy meros, Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar, qadimdi davr faylasuflari.

Beruniy so'nggi avlodlarga katta ilmiy meros qoldirdi. Beruniyning o'z davri ilm-fanining turli sohalariga oid 160 dan ortiq tarjimalari, turli hajmdagi asarlari, yozishmalari qolganligi bizga ma'lum. Yuqorida ko'rsatib o'tilgan katta hajmdagi asarlaridan tashqari astronomiya, astrologiya, matematika, geodeziya, geologiya, mineralogiya, geografiya, arifmetika, tibbiyot, farmakologiya, tarix, filologiya masalalariga oid qator risolalar yaratdi va sanskrit tilidan arabchaga, arab tilidan Sanskrit tiliga tarjimalar qildi, badiiy ijod bilan ham shug'ullanib she'rlar yozdi. "Astrologiyaga kirish", "Astronomiya kaliti", "Jonni davolovchi quyosh kitobi", "Ikki xil harakatning zarurligi haqida", "Ko'paytirish asoslari", "Ptolemey "Almagesti" ning Sanskritchaga tarjimasi", "Foydali savollar va to'g'ri javoblar", "Farg'oniy "Elementlariga tuzatishlar", "Turklar tomonidan ehtiyotkorlik", "Oq kiyimlilar" va karmatlar haqida ma'lumotlar", "She'rlar to'plami", "Al-Muqanna haqidagi ma'lumotlar tarjimasi", "Ibn Sino bilan yozishmalar" shular jumlasidandir.

Beruniy "Alosor al boqiya an alqurun alholiya" ("Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar") asarini Jurjonda muhojirlik davrida yoza boshlagan va 1000-yilda 27 yoshida Xorazmda yozib tugatgan. Asarda O'rta Osiyo xalqlari, xorazmlilar, sug'dliklar, yahudiy, yunon va boshqalar xalqlarning yil hisoblari, hayitlari, mashhur kunlari, ijtimoiy, madaniy va ilmiy hayotining tarixi, urf-odatlar, dunyoqarashlari hamda O'rta Osiyoning arablar tomonidan istilo qilinishi haqida to'liq ma'lumotlar berilgan.

Abu Rayhon Beruniyning mashhur "Hindiston" asari — "Tahqiq mo lil-Hind min ma'qula maqbula fi-l-aql av marzula" ("Hindlarning aqlga sig'adigan va sig'maydigan ta'limotlarini aniqlash kitobi") 1030-yilda yozilgan.

Bu asar G'arb va Sharq olimlari tomonidan yuksak baholangan. Hindistonda sanskrit tilini puxta o'rganish uning hind madaniyati, adabiyoti va Hindistonning o'sha davr olimlari bilan yaqindan tanishishiga hamda bu mamlakat haqida o'lmas asar yaratishiga imkon berdi. "Hindiston" hajmi jihatdan juda katta asar. Unda hind adabiyoti, falsafasi, aniq fanlar, geografiya, elshunoslik, qonun va urf-odatlar, tarixiy-diniy rivoyatlar, hind yozuvining turlari haqidagi ma'lumotlar bor.

Abu Rayhon Beruniyning "Hindiston" asari jahon tarixiy va jo'g'rofiy adabiyotning shunday bir namunasini, unga olimlar hozirgacha ilmiy jihatdan sira eskirmaydigan ajoyib bir manba sifatida murojaat qiladilar. Alloma hindistondagi fanlarini chuqur tekshirish orqali ularning fikriy hayotlariga kirib beradi, shuningdek falsafalarini o'rgandi. Shunisi qiziqki, u ko'pchilik musulmon olimlari singari bularning himmasiga bir taraflamalik bilan qaramadi, diniy buyoqlardan saqlanib ish ko'rdi. Uning bu asari uchun manba hind olimlari va ko'p sonli sanskrit tekstlari bo'ldi. Olim hindlarning aqliy tushunchalarini turkumlarga bo'ldi va tekshirdi. Ularni musulmonlar, xristianlar va ayniqsa qadimgi yunonlarning sistemalari bilandi taqqosladi. U pifagorchilar ta'limoti bilan hindlarga xos ba'zi narsalar orasida ma'lum bir munosabat borligini yaqqol ko'radi. Tarixda Amerika qit'asini 1492-yilda dengiz sayyohi Xristofor Kolumb kashf etganligi qayd qilingan. Ammo bu borada Abu Rayhon Beruniyning ilmiy farazi mavjudligi ham ma'lum. Olim o.,zining "Hindiston" asarida yer yuzasining tuzilishi, dengiz va quruqlik to'g'risida gapirib", ...Yerning choragi ma'muradir. Ma'murani G.,arb va Sharq tomondan Muhit okeani (Atlantika va Tinch okeani) o.,rab turibdi. Bu Muhit okeani, yerning obod qismini dengizlarning narigi tomonida bo'lishi mumkin bo'lgan quruqlik yoki odam yashaydigan orollardan ikkala yoqdan (g'arbdan va sharqdan) ajratib turadi...",— deb yozadi. Shunday fikrni "Al-Qonun al-Mas'udiy" asarida ham uqtiradi. Demak, g'arbiy yarim sharda yaxlit bir quruqlikning, keyinchalik Amerika deb nomlangan qit'aning mavjudligini Abu Rayhon Beruniy yevropalik olimlardan 500 yil oldin bashorat qilgan. Abu Rayhon Beruniyning harakterli hususiyatlaridan biri uning haddan tashqari ko'p o'qiganligi va kishini hayratda qoldirarli darajadagi bilimdonligidir.

Sulton Mahmud G'aznaviy Hindistonga qilgan safarining birida Beruniyni ham birga olib ketadi, yo'lda Mo'ltan shahrida vaqtincha istiqomat qilishga to'g'ri keladi. "U o'zga yurtda bo'lishiga qaramay, fursatdan foydalangan holda Mo'ltondan 400 kilometr g'arbdagi Nandna qo'rg'onida yer kurrasi o'lchamini aniqlashga kirishadi, avval shu joyning geografik kengligini o'lchab 320001 ga teng ekanligini aniqlaydi". So'ngra ufqning pasayish burchagini o'lchaydi. Bu haqda olimning o'zi quyidagicha yozadi: "Hindiston yeridagi Nandna qo'rg'onida istiqomat qilishimga to'g'ri keldi.

Qo'rg'onning g'arb tomonida baland tog', janubiy tomonida esa keng sahroni ko'rdim va shu on ufq pasayishini o'lchash usulini sinab ko'rishga kirishdim. Tog' tepasidan turib yerning lojuvard rangdagi osmon bilan tutashganini yaqqol ko'rdim. Qarash chizig'i vertikalga perpendikulyar bo'lgan chiziqdan 00 341 pasaydi. Perpendikulyar bo'lgan tog' balandligini o'lchadim, u shu yerda qo'llanadigan o'lchovda 652,055 cho'zim gazga teng keldi".

Abu Rayhon Beruniy "Hindiston" kitobining uchunchi bobini "Hindlarning aqliy va hissiy mavjud narsalar haqidagi tushunchalari, deb ataydi. Shu bobning boshlanishida "Beruniy yunonlarning Aflotun va Arastudan avval o'tgan etti donishmand hikmatshunoslarining ismlarini keltiradi. Bu donishmandlar: Afinalik Salon, Prienalik, Bias, Diogen, Laertsiy "Mashhur yunon faylasuflarining hayotnomalari" asarida Bias emas, Biant deb ataydi, Korinflik Periandr (bu Korinf hokimi bo'lgan), Miletlik Salis (Beruniy yunoncha Fales ismini arabiy nomini keltirgan), Lakedemonlik Xilon, Lesbos orolidan Pittikus, Lindas orolidan Kleobulosdir". Beruniy fikricha, bu donishmandlarning hikmatli so'zlari yunonlarda falsafa ilmi paydo bo'lishidan avvalgi davrni tashkil qiladi. Falsafani esa, ulardan keyin yetishgan kishilar turli yangilishuv, xurofatlardan tozalab, tarqatganlar. "Shu bobda Beruniy qadimgi yunonlarda borliq olam va odam haqida tasavvufiy qarashlarining qanday kelib chiqqanligi haqida gapiradi". U, tasavvufga doir so'fiya so'zini boshqa olimlarga nisbatan eng to'g'ri tushuntiradi: "Ba'zilar fikricha, - deydi u, - faqatgina haqiqiy borliq birinchi sababchidir. Chunki u borliqning hech narsaga zotan ehtiyoji yo'q.

Boshqalar birinchi sababchiga muhtojlar So'fiyalar, ya'ni hakimlarning tushunchalari ana shunday. Chunonchi, yunoncha suf (sof) so'zi bizga hikmat demakdir. Shuning uchun faylasufga "filosufa", ya'ni "hikmatni suyuvchi", deb ism berilgan". Beruniy fikricha, ba'zi musulmon ulamolari bu so'zni manbaini yaxshiroq tekshirib o'tirmay, so'fiya so'zining istiloh termin ekanligini bilmay, tavakkal qilib, so'ffiya so'zi suffadan olingan, payg'ambar davrida sahobalar doimo suhbatlashib o'tiradigan suffa, ya'ni "ahli suffa" so'zi bilan bog'laydilar.

Abu Rayhon Beruniy nafaqat astronomiya, matematika, geodeziya, mineralogiya, farmakologiya kabi fanlar sohasida, balki tarixshunoslik sohasida ham o'ziga xos o'ringa ega.

Uning ilmiy merosida tarix fani muhim ahamiyat kasb etadi, va uning tarixga oid asarlari bugungi kunda ham qimmatli manbalar hisoblanadi. Beruniyning tarixga doir ishlari quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

1. Tarixiy voqealarni xolisona o'rganishga intilishi: Beruniy o'z davrining an'anaviy tarixshunosligidan farqli ravishda, tarixiy voqealarni xolis va ilmiy nuqtai nazardan yoritishga intilgan. U voqealarni faqatgina yozib qoldirish bilan cheklanmay, balki ularning sabablarini o'rganishga, tanqidiy yondashishga harakat qilgan.

2. Geografik va etnografik ma'lumotlarga asoslanganligi: Beruniy tarixiy voqealarni yoritishda nafaqat yozma manbalarga, balki o'zi guvohi bo'lgan voqealarga, turli xalqlarning urf-odatlarini, madaniyati va geografik sharoitlariga ham e'tibor qaratgan. Uning bu yondashuvi tarixiy voqealarni chuqurroq va haqqoniyroq tushunishga yordam bergan.

3. Qiyosiy tahlil usulidan foydalanishi: Beruniy turli xalqlarning tarixiy voqealarini o'rganishda qiyosiy tahlil usulidan faol foydalangan. U o'xshash va farqli tomonlarini aniqlab, xulosalar chiqarishga harakat qilgan. Bu uning asarlariga ilmiy asos bergan.

4. "Hindiston" asarining tarixiy ahamiyati: Beruniyning "Hindiston" asari o'z davrining noyob tarixiy va etnografik manbasi hisoblanadi. Unda Hindistonning siyosiy tuzumi, ijtimoiy hayoti, dini, madaniyati, fan va san'ati batafsil yoritilgan. Bu asar, shuningdek, o'rta asrlar hind jamiyatini o'rganish uchun muhim manba sanaladi.

5. Tarix fanini fanning muhim bir sohasi sifatida tan olganligi: Beruniy o'zining ilmiy faoliyati davomida tarix fanining jamiyat hayotidagi o'rnini anglab yetgan. U tarixiy bilimlarning insoniyat rivojiga qo'shadigan hissasi beqiyos ekanligini ta'kidlagan.

Beruniyning tarix faniga qo'shgan hissasining asosiy jihatlari quyidagilar:

Tarixiy voqealarni xolis va ilmiy o'rganishga asos solgan.

Geografik va etnografik ma'lumotlarni tarixiy tahlilga kiritgan.

Qiyosiy tahlil usulidan foydalanib, tarixiy tadqiqotlar sifatini oshirgan.

"Hindiston" kabi yirik tarixiy asar yaratgan.

Tarix fanining jamiyat hayotidagi ahamiyatini chuqur anglagan.

Beruniyning ilmiy merosida tarix fani muhim o'rin egallab, uning universal bilimdon olim sifatidagi shaxsiyatini yanada yorqinroq namoyon qiladi. Uning asarlari nafaqat tarixchilar, balki boshqa soha olimlari uchun ham qimmatli manba bo'lib xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Manbashunoslik. Mualliflar jamoasi. Darslik. – T.: Turon-Iqbol, 2019
2. Madraimov. A., Fuzailova. G. Manbashunoslik. O'quv qo'llanma. – T.: Toshkent, 2008
3. Ahmedov. B. O'zbekiston tarixi manbalari (qadimgi zamon va o'rta asrlar). – T.: O'qituvchi, 2001
4. Muyiddinov, B. (2023). XII-XIII ASRLAR DAVRIDA BUXORODA ILM – FANNING RIVOJLANISHI. SCHOLAR, 1(28), 341–345. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10027071>

5. Muyiddinov Bekali. (2023). MO'G'ULLAR BOSQINI DAVRIDA BUXORONING AYANCHLI TAQDIRI. TADQIQOTLAR.UZ, 25(2), 212–215. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/308>
6. Muyiddinov Bekali. (2023). THE ROLE OF BUKHARA AND OTHER CITIES IN THE MILITARY ART AND ARMY STRUCTURE OF KHOREZMSHAHS . ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 35(3), 55–58. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10035>
7. Muyiddinov, B. (2024). BARTHOLD'S "СОЧИНЕНИЯ. ТОМ I. ТУРКЕСТАН В ЭПОХУ МОНГОЛЬСКОГО НАШЕСТВИЯ" THE HISTORY OF THE CREATION OF THE WORK. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(1), 699–702. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10552555>
8. Muyiddinov, B. (2024). THE ROLE OF MILITARY REFORMS IN THE BUKHARA KHANATE IN THE LIFE OF THE STATE UNDER THE SHAYBANIDS. MODERN SCIENCE AND RESEARCH, 3(2), 646–648. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10668887>
9. MB Bahodir o'g'li. (2024). Military Art of Turkish Khaganate in the Early Middle Ages. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 4(16), 223–227. <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2705/2586>
10. XORAZMSHOHIDLAR DAVLATI HAYOTIDA TURKON XOTUNNING O'RNI. (2024). MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE, 2(4), 463–469. <https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/5192>
11. Muyiddinov Bekali Bahodir o'g'li. (2024). The coronation and campaigns of Alexander The Great. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(5), 400–412. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11222912>
12. Muyiddinov Bekali. (2024). COVERAGE OF LEGAL ISSUES IN "AVESTO". МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(6), 222–230. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12191420>
13. MUYIDDINOV BEKALI, & QORYOG'DIEV Z. (2022). ABOUT THE CONQUEST OF BUKHARA BY THE KHOREZMSHAHS. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 2(3), 158–161. Retrieved from <https://www.ijpsss.iscience.uz/index.php/ijpsss/article/view/383>
14. Muyiddinov Bekali Bahodir o'g'li. (2024). History of State Institutions in the Kushan State, Which Founded Statehood on the Territory of Central Asia. *EUROPEAN JOURNAL OF*

- INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(9), 184–188. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4070>
15. Bahodir o'g'li, M. B. (2024). Avesto is an Ancient Written Monument Containing Information About the Life of the Peoples of Central Asia. *Miasto Przyszłości*, 53, 970–975. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/4982>
16. Muyiddinov Bekali. (2024). SOMONIYLAR DAVLATIDA HARBIYLARGA BERILGAN E'TIBOR VA HARBIY SAN'AT. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14209121>
17. Muyiddinov Bekali. (2024). O'ZLIKNI NAMOYON QILISHDA XALQ DOSTONLARINING AMALIY AHAMIYATI VA KITOBIY DOSTONLARNING O'ZIGA XOSLIGI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14528916>
18. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14605977>
19. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). YOSHLAR DUNYOQARASHI SHAKLLANISHIDA MILLIY TARBIYA VA TA'LIMNING AHAMIYATI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14606021>
20. Sadullayev Umidjon Shokir o'g'li, Muyiddinov Begali Bahodir o'g'li, & Boltayev Oxun Obid o'g'li. (2025). BUXORO AMIRLIGIDA 1900-1910-YILLARDAGI IJTIMOY-SIYOSIY HAYOT. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14606101>
21. Muyiddinov Bekali. (2025). ILK O'RTA ASRLARGA OID MUG' ARXIVINING TOPILISHI VA O'RGANILISHI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14680881>
22. Yuldosheva, F. (2024). MIRZO ULUG'BEK KUTUBXONASI VA BUGUNGI TAQDIRI. *Modern Science and Research*, 3(12), 741–749. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/-research/article/view/58564>
23. Yuldosheva , F. (2024). BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ MAROSIMLAR O'ZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, 3(11), 788–791. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058>
24. Yuldosheva , F. Y. qizi. (2023). LEV NIKOLAYEVICH GUMILYOVNING “QADIMGI TURKLAR” ASARIDA KO'KTURKLAR YODGORLIKLARI XUSUSIDA. *GOLDEN BRAIN*, 1(16), 338–342. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/article/view/3908>

25. Yuldosheva F. (2025). MAHMUDXO‘JA BEHBUDIY – MILLATNING O‘Z TAQDIRINI ANGLASHIDA YORQIN YULDUZ VA MILLIY UYG‘ONISH DAVRINING RAMZI. *Modern Science and Research*, 4(1), 420–427. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/60832>
26. Ярашова, М. (2024). ЖАҲОН ЭТНОЛОГИЯСИ ФАНИ ВА УНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МЕТОДОЛОГИЯСИ. *Modern Science and Research*, 3(10), 362–368. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/44901>
27. Ярашова, М. (2024). БУХОРО ВОҲАСИДА МАТО ВА МАТО ТАЙЁРЛАШ УСУЛЛАРИ. *Modern Science and Research*, 3(11), 782–787. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48057>
28. Yarashova Mohlaroyim Shuhratovna. (2024). Muyiddin Ibn Arabiyning Tasavvuf Ta’limotida Tahsil Olgan Ayol Ustozlari Va Ta’lim Bergan Ayol Shogirdlari. *Miasto Przyszłości*, 52, 622–625. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/4679>
29. Yarashova, M. (2024). ILK O‘RTA ASR MANBALARIDA KIYIM-KECHAKLAR VA ULAR BILAN BOG‘LIQ ATAMALAR TAVSIFI. *Modern Science and Research*, 3(12), 621–632. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58456>
30. Ярашова, М. (2025). ПАРАНЖИ ВА УНИНГ ЎРГАНИЛИШ ТАРИХИ. *Modern Science and Research*, 4(1), 160–168. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/60323>
31. Toshpo‘latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
32. Toshpo‘latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
33. Toshpo‘latova, S., & Jo‘rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
34. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
35. Toshpo‘latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.
36. Toshpo‘latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O‘RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.

37. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
38. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.
39. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
40. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev'S Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 655-659.
41. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
42. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, 1(28), 395-401.
43. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.
44. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, 52, 557-562.
45. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
46. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.
47. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.
48. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, 3(2), 684-689.
49. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1097-1103.
50. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464.
51. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinchi Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 1(1), 11-16.

52. Gadayeva, M. (2024). Attack Action. *Modern Science and Research*, 3(1), 1028-1033.
53. Gadayeva, M. (2023). ONE OF THE TIMURID QUEENS IS BIBIKHONIM. *Modern Science and Research*, 2(12), 749-754.
54. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.